

**ASSOCIATE DEGREE STUDENTS'
PERCEPTIONS RELATED WITH LISTENING
SKILLS¹**

Ön Lisans Öğrencilerinin Dinleme Becerisiyle İlgili Algıları

Necmi AYTAN²

Abstract

The aim of this study was to investigate the students' perception of listening skills studying at first and second grades in Vocational High School of Yenice, in 18 Mart University. The study was conducted with the 18 students studying at the first grade in Çanakkale. Participants are at age range from 17 to 21. From the Qualitative research methodology "focus group discussion" was used in this study. For collecting data such questions about listening skill were asked. These questions are about listening skill, reasons of listening skills and the effects of listening. In the Interview form 10 questions were asked to the students. According to the results it has been understood that students do not have enough information about the listening skills. Also between the first and second grade students there are some differences about listening skills. In general, it has been shown that the students perceive listening as to express themselves more. It was observed that listening was perceived according to the students such as relaxation, expressing feelings, quietness, peace, to be more perceptible and consideration. It has been expressed by the participants that it is important for an efficient listening to status of the environment which affects the listening, availability of the place and that the paying more attention to the topic. Also it has been reflected to the analysis which were carried out on to the students studying in primary and secondary education is composed of a variety of difference. Students in the first education have expressed their views that it was more suitable for the development of listening skills of the first education, due to circumstances such as starting life early, to be open the receiver of people in the mornings, passing most of the time without sleeping for students. The students in secondary education have expressed that listening is more appropriate for themselves, in evening classes and for various reasons. Although there has been differences as time, every student cares about listening and benefits from listening skills according to his own term and it was shared with the analysis which were made. Implications of these findings were discussed and suggestions were presented with in the context of the study.

Keywords: *Listening, listening skills, associate degree.*

Özet

Bu çalışmanın amacı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yenice Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören birinci ve ikinci öğretim öğrencilerinin dinleme becerileriyle ilgili algılarını araştırmaktır. Yapılan bu çalışma, Çanakkale'de bulunan 18 birinci sınıf öğrencisiyle yürütülmüştür. Katılımcılar 17-21 yaş aralığındadır. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden odak grup görüşmesiyle yapılmıştır. Veri toplamak için dinleme becerisiyle ilgili sorular sorulmuştur. Bu sorular dinleme becerisi, nedenleri ve dinlemenin etkisiyle ilgilidir. Görüşme formunda öğrencilere 10 soru sorulmuştur. Elde edilen sonuçlardan öğrencilerin dinleme becerisiyle ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmıştır. Birinci ve ikinci öğretim öğrencileri arasında da dinleme becerisiyle ilgili farklılıklar bulunmaktadır. Genel olarak öğrencilerin dinlemeyi daha çok kendilerini ifade etme olarak algıladıkları görülmüştür. Dinlemenin öğrencilerde rahatlatma, duyguları ifade etme, sessizlik ve huzur, anlaşılma ve dikkate alınma olarak da algılandığı gözlenmiştir. Dinlemeyi etkileyen ortamların durumu, mekânın uygunluğu ve dikkatin toplanmasının verimli bir dinleme için önemli olduğu katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Birinci ve ikinci öğretimde okuyan öğrencilerin dinlemeyle ilgili görüşlerinde de çeşitli farkların olduğu yapılan analizlere yansımıştır. Birinci öğretimdeki öğrenciler, hayata erken başlanması, insanın alıcılarının sabah daha açık olması, vaktin çoğunun uyuyarak geçmemesi gibi durumlardan dolayı birinci öğretimin dinleme becerisinin geliştirilmesi açısından daha uygun olduğunu dile getirmişlerdir. İkinci öğretimdeki öğrenciler ise çeşitli nedenlerden dolayı akşam derslerinin ve ortamın kendileri için dinleme açısından daha uygun olduğunu dile getirmişlerdir. Zaman olarak farklılıklar olsa da her öğrencinin dinlemeyi önemseydiği ve kendi açısından dinleme becerisinden faydalandığı yapılan analizlerde paylaşılmıştır. Bu bulgular tartışılmış ve çalışmayla ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Dinleme, dinleme becerisi, ön lisans.*

¹ Bu çalışma, (2014) VI Uluslararası Eğitim Araştırmaları Konferansı'nda özet bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr. Süleyman Demirel Üniversitesi, e-posta: necmiaytan@sdu.edu.tr

Giriş

Dinleme denilince seslerin ve konuşmaların zihinde anlamlandırıldığı karmaşık bir süreç akla gelmektedir. Bu süreç; işitme, dikkat yoğunlaştırma ve anlamlandırma aşamalarından oluşmaktadır. İşitme, dinleme sürecinin ilk aşamasıdır. Dinleme süreci ses ve sözel uyarıcıların işitilmesiyle başlamaktadır. İkinci aşamada uyarıcılara dikkat yoğunlaştırılarak ilgi duyulan ve gerekli olanlar seçilmektedir. Seçilen bilgi ve düşünceler anlama, sıralama, sınıflama, ilişki kurma, düzenleme ve değerlendirme gibi çeşitli zihinsel işlemlerden geçirilmektedir. Bu işlemler kişinin zihinsel yapısına göre anlamlandırılmaktadır (MEB, 2005).

Günlük yaşam ve ders işleme süreçleri incelendiğinde en çok kullanılan becerinin dinleme olduğu görülmektedir (Tompkins, 1998). Dinlemenin birey ve toplum hayatı açısından ise ayrı bir önemi bulunmaktadır. İnsanın uyku dışındaki zamanının, yaklaşık %75'ini sözlü iletişim etkinliği içinde geçirdiği belirtilmektedir. Buna göre insan günde ortalama 12 saat ya konuşmakta ya da dinlemektedir. İnsanın iletişim içinde geçirdiği sürenin %60'ının dinlemeyle ve %40'ının konuşmayla geçtiği belirtilmektedir (Temizyürek, 2011).

İnsanoğlunun dünyaya gelişiyle dinleme de fiili olarak başlamış olduğu için dinleme becerisi insanın kazandığı ilk beceri olması yönüyle de önemlidir (Ömür, 2006). Dinleme becerisi kazanılan ilk beceri olması dolayısıyla bu becerinin edinimi küçük yaşlarda başlamaktadır. Sever'e (1997) göre dinleme, insan dünyaya gelmeden önce, anne karnındayken, etraftaki sesleri algılaması ve bu seslere yönelik tepkiler geliştirmesiyle ortaya çıkmaktadır. Böylece çocuk, çeşitli sesleri ve kullanacağı ana dili duyar ve tanır. Bu nedenle dinleme "çocuğun yaşamında yer alan ilk ana dili ve anlama etkinliği olmaktadır.

Dinleme becerisinin gelişim süreci bireyde daha sonra eğitimle devam etmektedir. Eğitim ortamlarında öğrencilere dinleme becerisi kazandırılmaya çalışılmakta, öğrencilerin nasıl dinlemeleri gerektiği ve dinleme becerilerini daha iyi nasıl geliştirebilecekleri ile ilgili etkinlikler öğretilmektedir (Anderson, 1960). İlköğretim yılları boyunca çocuklara çeşitli dinleme etkinlikleri uygulamak ve onlara nasıl dinleme yapacağını öğretmek, onların ilerleyen yıllarda, yetişkinlik dönemlerinde, daha iyi dinleyiciler olmalarına katkı sağlayacaktır (Funk ve Funk, 1989).

Bir beceri olarak dinleme, okullarda daha çok Türkçe dersleri bünyesinde konu ve etkinliklerle öğrencilere kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Eğitim ve öğretim süresince diğer derslerde de bu beceriye yer verilmektedir. Ediger'e (2002) göre dinleme, bütün derslerin öğretiminde önemli bir aracılık görevi üstlenmektedir. Bundan dolayı dinleme eğitimi birçok alanda etkili olmaktadır. Dinleme, sadece öğrencilikte değil öğrenciliğin dışında hayatın diğer aşamalarında da bireylerin etkilendiği bir beceri durumundadır.

Dinlemenin çeşitlerinden bahsetmeden önce dinlemenin bazı aşamalarından söz etmek gerekmektedir.

Şekil 1. Dinlemenin Aşamaları

Bu aşamalar, ilgi, işitme, dikkat, kavrama, dinleme, değerlendirme, tepki/karşılık gibi aşamalardan oluşmaktadır (Özbay, 2006). Dinleme sürecini hazırlamak, modeli uygulamak, etkinliği değerlendirmek ve dinlemeyle ilgili bir hedef belirlemek gerekmektedir (Wodvin, 2010). Dinleme denilince konuşan ya da sesli okuyan bir kişinin vermek istediği mesajı, tam olarak anlayabilme becerisi akla gelmektedir.

Maden (2011), dinlemeyi bazı başlıklara ayırmış ve dinlemenin farklı yönlerine değinmiştir. Aktif olarak yapılan bir dinlemede başkaları konuşurken bütün dikkatin dinlenilene verilmesi önemlidir. Kişi burada yoğun bir dinleme yapmaktadır. Karşısındakiyle doğrudan göz teması kurmaktadır. Doğrudan temasın olması da katılımcı dinlemeyle mümkün olabilmektedir. Katılımcı dinleme tanımlanırken konuşmacının sözüne ve amacına dikkat etmenin esas olduğu belirtilmiştir. Konuşmanın amacı kavrandığında, konuşma eylemi meydana gelmektedir. Bu süreç birbirini sürekli takip etmektedir. Pasif dinlemede dinleyici, karşısındaki kişinin konuşma eylemine dikkat etmemektedir. Konuşmacı ve dinleyici ilişkisinin kurulmadığı görülür. Bu dinlemede dinleyici nadiren söz almakta ve konuşmaktadır. Tarafsız dinlemede ise dinleyici, konuşma esnasında alıcı konumunda değildir. Konuşma sürecinde ilgisiz ve dikkatsiz olmakta ve sıkılgan tavırlar ortaya koymaktadır. Konuşanla doğrudan göz teması kurmadan kaçınmaktadır. Konuşmanın içeriğine dikkat etmemektedir.

Dinlemenin kişi açısından nasıl daha iyi olması gerektiğinden bahseden Ediger'a (2002) göre, insan özverili bir şekilde dinlemeli ve söylenenlere dikkatini vermelidir. Böyle bir dinlemede dinlenen kişiden birçok şeyi de öğrenmek mümkün olmaktadır. Bu da

öğrenmeyi artırmakta ve devamlı hale getirmektedir. Dinleme yönü zayıf olan kişinin olayları anlaması ve etraflıca değerlendirmesi de güç olmaktadır. Muhatabın iyi anlaşılmasının bazı sorunları da beraberinde getirdiği ve iletişim kopukluğunun olduğu da unutulmamalıdır.

İletişim ve eğitim sürecinin önemli bir parçasını dinleme oluşturmaktadır. Özellikle de okul öncesi, okul dönemi ve sonrasında edinilen, dinlenenlerin günlük yaşama aktarılması adına dinleme becerisinin yeri önemlidir. Dinleme becerisiyle ilgili olarak çalışma yapan kişiler konuya sadece, çalışma yaptıkları açıdan bakmamalıdır. İlgilenilen konuya bütüncül olarak yaklaşılmalı ve yukarıda ifade edilen noktalar göz önünde bulundurularak dinleme eğitimi ile ilgili bir plan, program hazırlanmalıdır. Ancak bu şekilde, dinleme eğitimi ile ilgili yıllardır süregelen ihmal ortadan kaldırılmış olacaktır (Doğan, 2007).

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, ön lisans öğrencilerinin dinlemeyle ilgili algılarının ortaya konmasıdır. Bu amaç doğrultusunda;

1. Ön lisans öğrencilerinin dinlemeyle ilgili algıları nasıldır?
2. Ön lisans öğrencilerinin dinleme algılarını etkileyen sebepler nelerdir?
3. Zaman ve ortam Ön lisans öğrencilerinin dinlemeyle ilgili algılarını nasıl etkilemektedir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bilimsel çalışmalarda yöntemler, niceliksel ve niteliksel olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Niceliksel yöntemlerde fikirleri ve kavramları temsil eden sayılara güvenilmekte ve değer verilmektedir. Niteliksel yöntemler de ise niceliksel verilerle elde edilmesi mümkün olmayan ve araştırmacıya insanların davranışlarına ilişkin iç dinamiği açıklamakta önemli katkılar sağlayabilecek ayrıntılı bilgilerin toplamasına ilişkin bir yol izlenmektedir (Akşit, 1992). Ön lisans öğrencilerinin dinlemeyle ilgili görüşlerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla odak görüşme yapılarak elde edilmiştir. Odak grup görüşmeleri nitel araştırmalarda çokça başvurulan veri toplama tekniklerinden biridir. Kitzinger'e (1995) göre, odak grup görüşmelerinin temel çıkış noktası, sosyal psikoloji ve iletişim teorileridir. Özellikle odak grup görüşmeleri, sosyal bilimlerde başlangıç araştırması niteliğindeki çalışmalarda daha çok kullanılmaktadır. Sosyal bilimlerde birebir görüşmeler ve anketler ile birlikte kullanılsa da bu yöntem, aslında en sistematik veri toplama yöntemlerinden biri sayılmaktadır.

Baltaş'a (2010) göre, odak grup görüşmesine bir konu çerçevesinde seçilmiş katılımcıların ayrıntılı bilgi ve fikirlerini belirlemek amacıyla yapılandırılmış özel bir grup görüşmesi tekniğidir de denilebilir. Odak grup görüşmesi, kişilerin düşüncelerini ve yaşantılarını açığa çıkarmak amacıyla soru sorma ve özetleme teknikleri kullanılarak bir uzman tarafından yönetilmektedir. Veriler analiz edilerek katılımcıların dile getirdiği değerlendirmeler, kaygılar ve görüşlerin bir sentezi yapılmaktadır. Odak grup çalışmalarının tek başına ya da niceliksel çalışmaların sonuçlarıyla birlikte, kararlara ve eylem planlarına yön verdiği bilinmektedir. Odak grup görüşmelerinden elde edilen detaylı veriler; birebir görüşmeler ve anketler için önemli bir temel oluşturduğu ifade edilmektedir.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yenice Meslek Yüksekokulunda 2012-2013 eğitim-öğretim döneminde, birinci ve ikinci öğretimde okuyan 9 kız ile 9 erkek öğrenci oluşturmaktadır. Toplam 18 öğrenciyle yürütülen bu çalışmanın katılımcıları, 17-21 yaş aralığındadır. Katılımcıların frekans dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Çalışmanın Örneklem Grubunu Oluşturan Ön Lisans Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın 141 3.47 02	9	50,0
Erkek	9	50,0
Toplam	18	100

Tablo 1'de örneklem grubunun (katılımcıların) cinsiyete göre dağılımlarına yer verilmiştir. Katılımcıların %50'si (9 katılımcı) kadındır; %50'si de (9 katılımcı) erkektir.

Tablo 2: Çalışmanın Örneklem Grubunu Oluşturan Ön Lisans Öğrencilerinin Yaşa Göre Dağılımı

Yaş	Frekans	Yüzde
17 141 3.47 .93	1	5,5
18	4	22,3
19	5	27,7
20	7	38,8
21	1	5,5
Toplam	18	100

Tablo 2'de örneklem grubunun (katılımcıların) yaşlarına göre dağılımlarına yer verilmiştir. Katılımcıların %5,5'i (1 katılımcı) 17 yaş aralığında; %22,3'ü (4 katılımcı) 18 yaş aralığında; %27,7'si (5 katılımcı) 19 yaş aralığında; %38,8'i (7 katılımcı) 20 yaş aralığında ve %5,5'i (1 katılımcı) ise 21 yaş aralığında bulunmaktadır.

Çalışmanın örnekleme ise amaçsal örnekleme çeşitlerinden ölçüt örnekleme yoluyla seçilmiştir. Ölçüt örnekleme yöntemi denilince temel anlayış, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Önceden hazırlanmış bir dizi ölçüt kullanılabileceği gibi ölçütlerin araştırmacı tarafından geliştirildiği de görülmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu çalışmada da amaca uygun, önceden belirlenmiş sorularla veriler toplanmıştır.

Verilerin toplanması

Bu süreçte yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak üye sayısı yediyi geçmeyen odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Çalışmanın verileri Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yenice Meslek Yüksekokulunda 2012-2013 eğitim-öğretim döneminde, birinci ve ikinci öğretimde okuyan 9 kız ile 9 erkek öğrenciden toplanmıştır. Veriler, altı ön lisans sınıfından uygun ortam ve şartlarda görüntü, ses ve video kaydı yapılarak elde edilmiştir. Odak grup görüşmelerinde kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunda kullanılan sorular da aşağıda sıralanmıştır:

Kendinizi biraz tanıtır mısınız? (Yaş, mezun olduğunuz okul, isteyerek mi bu bölüme geldiniz, burada bulunmaktan memnun musunuz?)

Dinleme denilince aklınıza hangi kelimeler gelmektedir?

Başkası tarafından dinlenilmek sizin için önemli midir, niçin?

Dinlemenin size ne gibi katkıları olabilir?

Daha çok neleri dinlersiniz?

Dinlemede okulun ya da yaşın bir önemi var mı? Aralarında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?

Sınıf içinde ders dinlerken anlamamızı zorlaştıran sebepler nelerdir?

Bir konu, anlatılırken sizce daha iyi nasıl anlaşılır olmaktadır? Siz en iyi nasıl anlarsınız?

Dinlemeyi genel olarak olumlu-olumsuz yönde etkileyen unsurlar nelerdir?

Sizce en iyi dinleme ortamı, yöntemi nasıl olur, betimler misiniz?

Verilerin Analizi

Odak grup görüşmeleri sonucunda 18 ön lisans öğrencisinden uygun ortam ve şartlarda görüntü, ses ve video kaydı yapılarak elde edilen bu veriler çözümlenerek yazıya dökülmüştür. Bu verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. İçerik analizinde görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilmektedir. Daha sonra veriler önce sistematik ve açık bir biçimde incelenmekte, yorumlanmakta, neden sonuç ilişkileri irdelenerek sonuçlara ulaşılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırmada katılımcılara 10 açık uçlu soru yöneltilerek sorular konu ya da başlık haline getirilmiş, alıntılar yapılarak çalışmada ortaya konmuştur. Konu başlığına uygun olarak konuşan kişilerin rumuzları (K) kısaltmasıyla veriler konuşmalar yazıya aktarılmıştır. Aktarılan diyaloglar katılımcılara okutulurken eksik ve yanlışlar giderilmeye çalışılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Çalışmada, ön lisans öğrencileriyle yapılan odak görüşmelerde, dinlemeyle ilgili belirlenen alt amaçlar doğrultusunda hazırlanan farklı sorularla veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Bunun sonucunda da ön lisans öğrencilerinin dinleme becerisiyle ilgili genel algıları ve bu algıları etkileyen ortam, zaman ve sebepler analiz edilmiştir.

1. Alt Amaca Yönelik Ön Lisans Öğrencilerinin Dinlemeyle İlgili Algılarının Tahlihi (Ön lisans öğrencilerinin dinlemeyle ilgili algıları nasıldır?):

Dinleme denilince neler aklınıza gelir sorusuna öğrenciler farklı farklı cevaplar vermişlerdir:

“...daha çok not alma olarak görürüm. Aklıma hoca, konferans, müzik, panel, anlaşılacak gibi kavramlar gelir.”(K1)

“Bana göre kısa sürede insanı tanımaktır dinleme. Duygularımı ifade etme açısından dinleme denilince rahatlama aklıma gelir.”(K2)

“Dinleme denilince psikoloji akla gelir. Sessizlik gelir.”

“Anlaşılacaktır. Dinleme rahatlama değildir. Dikkate alınmaz.”

“...dinlemek ve kendini dinletmek bana göre bir ihtiyaçtır. Çocuk da yaşlı insan da öğrenci de kendisinin dinlenilmesini ister.”(K4)

“...dinlenmek insana pozitif bir katkı sağlar. Dinleme yapılırken bazıları vardır on binlere seslenir kendini dinlettirir. Ama bazı insanları bir kişi bile dinlemek istemez.”(K16)

Hayatınızda daha çok neleri dinlersiniz? diye sorulan bir soruya da bir öğrenci daha çok müzik dinlediğini, kimisi de bir hikâyeyi, haberi, sohbeti vb. dinlediklerini ifade ettiler:

“...en çok müzik dinlerim ama ders dinlerken müzik dinlemenin yanlış olduğunu düşünüyorum.”(K5)

Öğrencilerle yapılan odak grup görüşmeleri sonucunda ön lisans öğrencilerinin dinlemeyle ilgili birinci alt amaca yönelik düşünceleri incelendiğinde, öğrencilerin dinlemeyi daha çok kendilerini ifade etme, rahatlama olarak algıladıkları görülmüştür. Genel anlamda dinlemeyi not tutma, müziği, konferansı, hocayı vs... dinleme olarak algılayanların yanında; rahatlama, duyguları ifade etme, sessizlik ve huzur, psikolojik dinleme, anlaşılma ve dikkate alınma olarak algıladıkları anlaşılmıştır. Aynı zamanda, dinlemenin insana pozitif bir katkısının olduğu, verimli bir dinleme yapıldığında, dinleyenin hayatta daha başarılı olduğu öğrencilerin görüşlerinden anlaşılmıştır.

2. Alt Amaca Yönelik Ön Lisans Öğrencilerinin Dinleme Algılarını Etkileyen Sebeplerin Tahlihi (Ön lisans öğrencilerinin dinleme algılarını etkileyen sebepler nelerdir?):

Öğrencilerin dinlemeyle ilgili algılarını etkileyen sebepler incelendiğinde öğrencilerin değişik sebepleri dile getirdiği odak grup görüşmelerinden anlaşılmıştır:

“...bana göre dinleme karşındaki kişinin anlatışına bağlıdır. Sevmediğim sanatçıyı nasıl dinlemekten zevk almıyorsam anlatanın anlatışını sevmem gerekir yoksa dinlemekten verim alamam.”(K3)

“Dinlemek biraz da saygıyla olur saygı duymadığım birisini dinlemem.”(K7)

“...konunun cazip olmaması insanın dinleme aşk ve şevkini etkiliyor. Mesela dersi dinlettiren biraz da hocadır. Bunların yanında öğrenci psikolojisi de dinlemeyi etkiler.”(K1)

Dinlemede okulun ya da yaşın bir önemi var mı? sorusuna öğrenciler şu şekilde cevaplar vermişlerdir.

“Dinlemede yaş ve okul farkı vardır. Çünkü insanın ortaokulda veya lisede dinledikleri ile yüksek okulda dinledikleri ve anladıkları daha farklıdır. Yaş ve ortam değiştikçe insan daha olgun düşünmektedir.”

Dinlemeyi olumlu veya olumsuz etkileyen sebepler nelerdir?

“...sessizlik ve ortamda dikkati dağıtacak şeylerin olmaması gerekir. Mekânın düzenli olması benim için önemlidir. Sınıfın duvarlarına kopya dediğimiz destan gibi yazılar yazmışlar. Ben bunlardan bile etkilenirim.”(K2)

“...hiç bilmediğim bir şeyi öğrenmek daha zor. Bana anlatılacak olan konu önceden elimde olursa daha başarılı olurum herhalde. Ama üniversite ortamında dinleme bana göre daha çok not için de oluyor. Belki hoca bir şeyler yapmaya çalışıyor her ders için ama öğrencinin böyle bir gayreti de çok olmuyor. Hani sınav korkusu olmasa dinleme nasıl olurdu acaba?”(K4)

“...sınav korkusuyla da tamamen dinlenmez. Dinlenir ama sonra unutulur. Kalıcı olmaz.”(K6)

“...istediğim bölüm olmadığı için dinlemek bana zor geliyor. Branş derslerini bile severek dinleyemiyorum. Buraya bir umut geldim fakat istediğim bölüm olan Denizcilik ve Liman İşletmeciliği’ni kazansaydım her gün not alır daha severek dinlerdim.”(K8)

“...isteyerek yapılan iş ile istemeyerek yapılan iş arasında dinlemenin yüzde yüz etkili olduğunu düşünüyorum. Dinlemede, ortamın, okunan bölümün, yaşanan şehrin bile insanı etkilediğini düşünüyorum.”

Odak grup görüşmelerinde öğrencilerin sorulara verdiği cevaplardan dinlemede anlatan kişinin çok etkili olduğu belirtilmiştir. Öğrenci dinlemeyi seviyorsa ve anlatan da öğrencilerin ilgisini çekiyorsa dinlemenin daha başarılı olduğu anlaşılmıştır. Dinlemenin saygı çerçevesinde olması gerektiği de dile getirilmiştir. Dinlemeyi etkileyen bir diğer etken de kişinin psikolojik durumudur. Özellikle kişinin yaşı ve bulunduğu ortam ya da okuduğu okul da öğrencilerin dinleme becerisine etki etmektedir.

Diğer etkenlerden biri de dinleme ortamlarıdır. Mekânın uygunluğu ve dikkatin toplanması, verimli bir dinleme için çok önemli olmaktadır. Katılımcılara göre, not ve puan için dinlemeyle bilerek isteyerek dinleme arasında çok fark bulunmaktadır. Ön lisans öğrencileriyle yapılan odak grup görüşmelerinde okudukları bölümün bile dinlemeyi olumlu ve olumsuz yönde etkilediği dile getirilmiştir. Sevmediği ve okumak zorunda kaldığı için gelen öğrenciyle okuduğu bölüme isteyerek gelen öğrencilerin dinleme alışkanlıklarında kayda değer farklılıkların olduğu da öğrencilerin görüşlerinden anlaşılmaktadır.

3. Alt Amaca Yönelik Zaman ve Ortamın Etkisiyle Ön Lisans Öğrencilerinin Dinlemeyle İlgili Algılarının Tahlihi (Zaman ve ortam Ön lisans öğrencilerinin dinlemeyle ilgili algılarını nasıl etkilemektedir?):

Zaman ve ortam algısı tahvil edildiğinde öğrencilerin dinlemeyle ilgili algılarının zaman ve ortama göre değiştiği anlaşılmıştır:

“İnsanları daha kısa sürede anlamak önemlidir. İyi bir dinleme anlaşılacak için olmalıdır.”(K1)

Ön lisans birinci ve ikinci öğretimde okuyan öğrencilerin dinleme becerisiyle ilgili düşünceleri incelendiğinde farklı görüşlerin olduğu ortaya çıkmıştır.

“...Hocam bu fark öğrencinin alacağı şeylere bağlıdır. Mesela ben arkadaşın bankacılıkla ilgili anlatacaklarını pek anlayamam. Dinleme herkesin ilgi alanına göre de değişir.”(K10)

“Benim için hayata erkenden başlamak önemlidir. Sabah dersleri daha verimli geçiyor.”(K3)

“...gündüz anlatılan derse ben daha soğuk bakıyorum. Ben akşam derslerini tercih ediyorum. Çünkü akşam işlenen dersler bana sohbet gibi geliyor ve daha akılda kalıcı oluyor. Hele bir de derste örneklere dayalı anlatılıyorsa çok daha güzel oluyor.”(K11)

Dinleme algılarıyla ilgili ağır basan görüş, ikinci öğretimlerde özellikle derslerin akşam daha iyi dinlenmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır.

“Bana sabahın köründe kalkıp okula gitmek verimli gelmiyor. Gündelik işlerimi hallederek okula gidince ders dinleme daha iyi oluyor.”(K18)

“... sabah erkenden kalkıp gelmek bana zor geliyor. Uyukulu bir halde ders dinleyemiyorsun. Akşam erken yatsan da sabah derse gidip o dersti dinlemek çekilmez oluyor. Onun için bence gece eğitiminde dinleme daha verimli oluyor.”(K12)

“Bana göre dersler gündüz daha verimli dinleniyor; çünkü gündüz kafamız boş oluyor. Akşam ise birçok şey yaşamış oluyoruz. Verim düşüyor.”(K13)

“Ben gündüz diyorum. Şu anki psikolojimi söyleyeyim, tüm algılarım açık. Ne söylerseniz onu hemen hafızama kaydedebilirim.”(K17)

“Aslında ben gececiyim ama gündüz dinleme daha verimli olur herhalde. Çünkü öğleye kadar uyuyorum. Ve psikolojik olarak daha verimsiz oluyorum. Gündüz olunca yatma saatim kalkma saatim belli olacak.”(K14)

“...sorduğunuz soru kişiden kişiye değişir. Öğrenciler olarak biz genelde geç yatıyoruz. Onun için gece öğretimi bize daha cazip geliyor.”(K12)

Dinlemenin kişiye olan katkısı nedir? Sorusuna yine farklı cevapların verildiği görülmüştür.

“Dinleme her şeyden önce insana yaşam olarak katkı sağlıyorsa dinlemeye değerdir. Ben hiç unutmam Tarih dersi hocası bana bir olay anlattı ama sanki onu yaşıyor gibiydi. Hiç aklımdan çıkmaz. Dinlediğiniz gerçekten ilginizi çekiyorsa insanın hayatını bile değiştirir. Ben polis olmak istiyordum ama tarih hocasının bir sözü beni Halkla İlişkiler’e, Tarih’e yöneltti.”(K3)

Sınıf içinde ders dinlemeyi ve anlamayı zorlaştıran sebepler var mıdır?

“Daha çok gürültü zorlaştırıyor dinlemeyi. Hocanın hâkimiyeti ve not tutmamak gibi nedenler bence.”(K2)

“...odaklanamamak. Bir şeye dalıp gitmesi, öğrencinin ilgisizliği, mekânın düzeni ve sınıfın kalabalığı gibi durumlar bana göre dinlemeyi zorlaştıran sebeplerdendir.”(K9)

“Arkadaşlarımın ders dışı hareketleri benim dikkatimi dağıtır. Dersi anlatanın daha özet kısıdan dersi anlatması varken daha dağınık anlatması dinlemeyi olumsuz etkilemektedir. Sınıf içindeki arkadaşların sürekli konuşması, dersin akışını bozması etkiler.”(K7)

Katılımcılara göre dinlemeyi etkileyen bir diğer etken de tercih edilen bölümün isteyerek okunmaması, bölümün beğenilmemesidir.

“...bölümünü okusam ne olacak. İnsanın içinde bir umutsuzluk oluyor. Boşta kalmayalım diye de seçtik. Derslerle boğuşuyoruz. Sonunda hayatta bir yerlere geleceğime inanmadığım için dersleri de tam bir motivasyonla dinleyemiyorum.”(K8)

“ Dersi iyi dinlemenin en önemli şartlarından biri de o anki ruh halidir. Derse adapte olamayınca dinleme tam olmaz bence.” (K14)

Bir şeyi dinlerken neye odaklanırsınız?

“ Hayatın içinde olsun ders dinlerken olsun insan bir şeyi dinlerken mutlaka onun eğlenceli, nükteli olması, dinlediğine odaklanmayı ve anlamayı büyük oranda arttıracaktır. Dinleme daha çok etkili ya da sohbet şeklinde olmalıdır bence.”(K16)

Herkesin algısı farklıysa?

“Anlatıcının performansının yanında dinleyicinin de alıcılarının açık olması ve gayret göstermesi gerekir. Her şeyi karşı taraftan beklememek gerekir.”(K15)

Bir konu, anlatılırken sizce daha iyi nasıl anlaşılır olmaktadır? Siz en iyi nasıl anlarsınız?

“Öğrenci kendini hazırlar ve anlatılacak konuyu önceden bilirse hoca da onu pişirerek dinlemenin verimli hale gelmesine kapı aralar. Yoksa önceden bir hazırlık yapılmazsa verimli olmaz.”(K13)

Odak grup görüşmelerinden hareketle, dinlemenin zamanı ve ortamıyla ilgili farklı sonuçlar elde edilmiştir. Birinci ve ikinci öğretim ön lisans öğrencilerinin verdiği cevaplar analiz edildiğinde, öğrenciler dinleme becerisini hem olumlu hem de olumsuz yönleriyle ifade etmişlerdir. Birinci öğretimdeki öğrenciler, hayata erken başlanması, insanın alıcılarının sabah daha açık olması, vaktin çoğunun uyuyarak geçmemesi gibi durumlardan dolayı zaman diliminin dinlemeye etkisinin olumlu yönde olduğunu dile getirmişlerdir. İkinci öğretimdeki öğrenciler ise gündüz derslerine soğuk bakmışlardır. Zaman olarak akşam diliminin kendileri için daha iyi bir vakit olduğunu söylemişlerdir. Zaman olarak farklılıklar olsa da her öğrencinin dinlemeyi önemseydiği ve kendi açısından dinleme becerisinden faydalanmaya çalıştığı anlaşılmaktadır.

Ortam olarak anlatıcı hâkimiyeti, sınıf içi uyum, insanın ruh hali, dinlenenine inanma, dinlenenin etkili ve eğlenceli olması dinlemeyi verimli kılmakta, iletişimi geliştirmektedir. Dinlemeye ön hazırlık, öğrencinin algılama ve anlamasını kolaylaştırma açısından da faydalı olmaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Dinleme becerisinin anne karnından itibaren gelişmeye başladığı düşünüldüğünde, bireylerin süreç içinde diğer becerilerden önce bu beceriyle hayata başladıkları söylenebilir. Bu açıdan dinleme becerisi birey için önemli hale gelmektedir. Eğitim sürecinde gelişen ya da ilerletilemeyen bu beceri, birey ve eğitimi açısından da önemli olmaktadır. Özellikle lisansüstü bireylerde bu becerinin belli bir oranda kazanılmış olması gerekmektedir. Katılımcıların görüşleri analiz edildiğinde dinleme becerisiyle ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmıştır. Aynı zamanda birinci ve ikinci öğretim öğrencileri arasında dinlemeyle ilgili ciddi farkların olduğu görülmüştür.

Genel olarak öğrencilerin dinlemeyi daha çok kendilerini ifade etme, rahatlama, not tutma, müziği, konferansı, hocayı vs... dinleme olarak algıladıkları görülmüştür. Bunun yanında dinlemenin öğrencilerde rahatlama, duyguları ifade etme, sessizlik ve huzur, psikolojik dinlenme, anlaşılma ve dikkate alınma olarak da algılandığı gözlenmiştir. Dinlemeyi etkileyen ortamların durumu, mekânın uygunluğu ve dikkatin toplanmasının verimli bir dinleme için önemli olduğu katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Katılımcılara göre, not ve puan için dinlemeyle bilerek isteyerek dinleme arasında çok fark bulunmaktadır. Ön lisans öğrencileriyle yapılan odak grup görüşmelerinde okudukları bölümün bile dinlemeyi olumlu ve olumsuz yönde etkilediği dile getirilmiştir.

Birinci ve ikinci öğretimde okuyan öğrencilerin dinlemeyle ilgili görüşlerinde de çeşitli farkların olduğu yapılan analizlere yansımıştır. Birinci öğretimdeki öğrenciler, hayata erken başlanması, insanın alıcılarının sabah daha açık olması, vaktin çoğunun uyuyarak geçmemesi gibi durumlardan dolayı birinci öğretimin dinleme becerisinin geliştirilmesi açısından daha uygun olduğunu dile getirmişlerdir. İkinci öğretimdeki öğrenciler ise gündüz derslerine soğuk bakmışlardır. Akşam derslerinin sohbet gibi olması, yapılması gereken günlük işlerin gündüz diliminde halledilmesi gibi durumlardan dolayı gece eğitimindeki öğrenciler en uygun dinlemenin bu vakitlerde olduğunu dile getirmişlerdir. Zaman olarak farklılıklar olsa da her öğrencinin dinlemeyi önemseydiği ve kendi açısından dinleme becerisinden faydalanmaya çalıştığı anlaşılmaktadır.

Bu çalışmadan yola çıkılarak dinleme becerisiyle ilgili bazı öneriler dile getirilebilir. Özellikle dinleme becerisinin küçük yaşlardan itibaren ele alınmasının dinleme açısından daha faydalı olacağı düşünülmektedir. Her ortamda ve eğitim düzeyinde özellikle de üniversitelerde materyal olarak teknolojik donanımlı sınıflar oluşturup dinlemeyi daha verimli hale getirmek faydalı olacaktır.

Kaynakça

- Akşit, B.T (1992). “*Medikal araştırmalarda etik sorunlar*” Türk Tabipler Birliği'nin düzenlediği ‘Sağlık Kongresi’ne Sunular’ bildirisi. 8-11 Mart. Shareton Oteli. Ankara.
- Anderson, H. A. (1960). *Teaching the art of listening, perspectives on english* (Edited by Robert C. Pooley), Appleton-Century-Crofts, Inc. New York.
- Batlaş, Z. (2010). “Yöneticinin performans değerlendirme yetkinlikleri”, <http://www.biymed.com/forum/forum_posts.asp?
- Bostrom, R.N. (1990). *Listening skills: Measurement and application*. Guilford New York.
- Cüceloğlu, D. (1994). *Yeniden insan insana*. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Demirel, Ö. (1999). *Kuramdan uygulamaya program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğan, Y. (2007). *İlköğretim ikinci kademe dil becerisi olarak dinlemeyi geliştirme çalışmaları*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.
- Doğan, Y. (2012). *Dinleme eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dönmezer, İ. (1999). *Ailede iletişim ve etkileşim*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Ediger, M. (2002). *Listening and the language arts*. ERIC database.
- Funk, H. D. and Funk, G. D. (1989). *Guidelines for developing listening skills*. The Reading Teacher, pp.660-663.
- Güvenç, B. (2008). *Nasıl bir eğitim reformu?* Şubat, Ankara. Erişim; <http://bozkurtguvenc.com/pdf/6/NasilBirEgitimReformuocopy.pdf/> adresinden 25.05.2014 tarihinde edinilmiştir.

- Maden, S. (2011). *Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme stillerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 3 Sayı: 4, Bahar (s. 101-112).
- Mc. Whirter, J. & Voltan-Acar, N. (1998). *Çocukla iletişim*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *İlköğretim Türkçe öğretim programı ve kılavuzu (1-5. sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Ömür, M. (2006). *Kulağımızın göz kapağı yoktur*, Cumhuriyet Bilim.
- Özbay, M. (2006). *Türkçe özel öğretim yöntemleri I*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özer, K. (1995). *İletişimsizlik becerisi*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Saban, A. (2000). *Öğrenme-öğretme süreci yeni teori ve yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sever, S. (1997). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Temizyürek, F. (2011). *Konuşma eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Wolvin, A. D. (2010). *Listening and humancommunication in the 21st century*. Usa: Wiley-Blackwell
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.